

Opakování

EXISTENCIALISMUS

Tento myšlenkový proud
spadá do __ století.

Hrůzy dvou _____
otřásly důvěrou
v člověka.

_____ měla za následek bídu
a nezaměstnanost.

Člověk podle
existencialismu
je:

HLAVNÍ PŘEDSTAVITELÉ

Býří a nicota

„Jsme odsouzeni ke _____“

Není žádný Bůh, nic není
předem dáno. Jsme tím, čím se
sami učiníme; záleží na nás,
jak se rozhodneme.

(1905-1980)

(1913-1960)

Mor

Lidská existence je absurdní;
absurdita může být i impulzem
k revoltě a boji proti zlu. I když
ten je také absurdní, člověk v něm
může nalézt smysl a naplnění.

OPAKOVÁNÍ

Název: Existencialismus
Téma: Filozofie v dějinách
Co se naučíme: Známe základní myšlenky existencialismu a jeho hlavní představitele.

Tento materiál je určen pouze pro užití ve výuce.
Více informací na www.fred.haus.cz
@Nakladatelství Fred, s.r.o. | www.fred.cz

EXISTENCIALISMUS

Tento myšlenkový proud
spadá do 20. století.

Hrůzy dvou **světových
válek** otřáslы důvěrou
v člověka.

Hospodářská krize
měla za následek bídu
a nezaměstnanost.

Člověk podle
existencialismu
je:
(možná řešení):
**izolovaný
bezmocný
úzkostný
osamělý
zodpovědný sám
za sebe**

HLAVNÍ PŘEDSTAVITELÉ

Nevolnost

Bytí a nicota

„Jsme odsouzeni ke **svobodě**.“

Není žádný Bůh, nic není
předem dáno. Jsme tím, čím se
sami učiníme; záleží na nás,
jak se rozhodneme.

Jean-Paul Sartre
(1905-1980)

Albert Camus
(1913-1960)

Cizinec

Mor

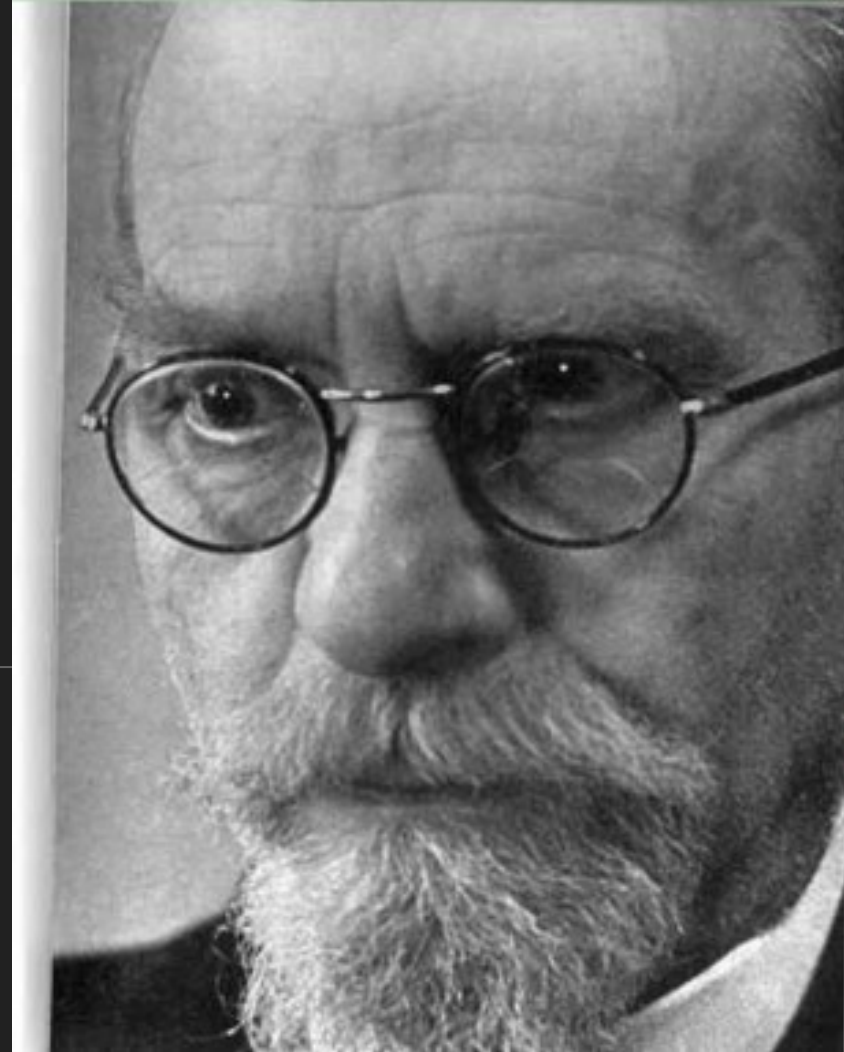
Lidská existence je absurdní;
absurdita může být i impulzem
k revoltě a boji proti zlu. I když
ten je také absurdní, člověk v něm
může nalézt smysl a naplnění.

ŘEŠENÍ

FENOMENOLOGIE

E. Husserl 1859-1938

FENOMENOLOGIE

Z fenomenologie a Martina Heideggera čerpali:

Hannah Arendtová (jeho žákyně)

Jan Patočka – připomenutí: [Jan Patočka a Charta 77 - ČT edu - Česká televize \(ceskatelevize.cz\)](#)

J.-P. Sartre a existencialismus

Michel Foucault a postmoderna

Anna Hogenová, opakování zde: [VIZE ČESKA Přednáška č. 14 - Anna Hogenová \(filozofka\) – YouTube](#)

(Prvních 11 nebo 25 minut. – Za úkol poslechnout.)

Západní marxismus

Kritika moderní společnosti

Kritická teorie společnosti: frankfurtská škola a západní marxismus

- Theodor Adorno a Max Horkheimer
- Jürgen Habermas
- Erich Fromm – Český rozhlas: **Fromm od 8:30 – za úkol poslechnout celé**. Zde: [Erich Fromm: Láska jako odpověď – YouTube](#) (V Tobě miluji všechny lidi.) - **úkol pro denní studium poslech na 27.11.**
- Herbert Marcuse – Jednorozměrný člověk
- Doplně si své znalosti: [PODTRŽENO Michaelem Hauserem: Frankfurtská škola – YouTube](#) (Jednorozměrný člověk do 8:30 min.)

Kritická teorie společnosti

- Ústav pro sociální výzkum – Frankfurt 1923 – orientace na problémy hnutí evropské pracující třídy.
- Ve třicátých letech se ředitelem stal M. Horkheimer a usiloval o rozvíjení interdisciplinární sociální teorie sloužící jako nástroj společenské transformace. Spojovali filozofii, sociální teorii, psychologii, kulturní analýzu a politickou ekonomii.
- Vědečtí pracovníci ústavu byli po nástupu nacistů k moci nuceni opustit Německo. Někteří se vrátili po roce 1949.
- Kritická teorie byla považována za odnož marxismu, lišila se ale svou interdisciplinaritou, ale navazovala na heglvsko-marxistickou dialektiku. Avšak jde o filozofii sociální praxe zapojené do zápasu o budoucnost. Myslí na budoucnost jako na společenství svobodných lidských bytostí, nakolik je taková společnost možná s ohledem na současné technické prostředky.
- Rozvíjí popis monopolního kapitalismu a nového industriálního státu. Soustředí se na úlohu technologií, velkých korporací a masmédií při úpadku demokracie a narušení morální odpovědnosti jedinců.

Herbert Marcus: Jednorozměrný člověk

- Kombinoval marxismus s Freudovými psychoanalytickými myšlenkami.
- V knize Jednorozměrný člověk (1964) rozvíjel teorii o úpadku revolučního potenciálu v kapitalistické společnosti a o vývoji nových forem sociální kontroly. Tvrdil, že „rozvinutá industriální společnost“ vytváří falešné potřeby, které vážou jedince k současnému systému výroby a spotřeby. Podle této argumentace kultura masových médií, reklama, průmyslový management a liberální diskurz reprodukuje stávající systém a pokoušejí se potlačit kritiku a opozici. Výsledkem je „jedorozměrný svět myšlení a chování“, z něhož se začíná vytrácet schopnost kritického myšlení.
- Nespatořoval revoluční sílu v dělnické třídě. Za zdroj revolučního myšlení a chování považoval spíše nejednotné síly menšin, radikální inteligence a lidí stojících na okraji vyznačující se tím, co nazýval „velké odmítnutí“. Jeho kritický marxismus se pojil s myšlenkami zastupitelské demokracie a s otevřeností vůči různým pluralitám, přijal sociální hnutí za rovnoprávnost rasy, pohlaví, sexuality, za mír a životního prostředí. Kritizoval kolonialismus a politiku vměšování.

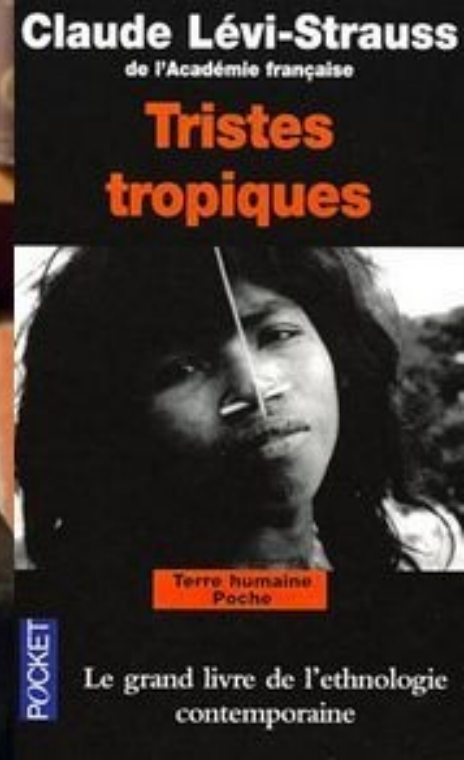
Filozofická antropologie

- Antropologie pojímaná jako filozofická disciplína má za předmět svého zájmu člověka jakožto celek, člověka v celosti jeho bytí.
- Za náplň této filozofické disciplíny bud' můžeme považovat „pouze“ práce **M. Schelera**, **H. Plessnera** a **A. Gehlena**, nebo každé filozofické vymezení člověka v průběhu celé historie myšlení.
- Základní otázku filozofické antropologie: „**Co je člověk?**“ nastolil **I. Kant** v jednom ze svých posledních spisů – *Logice*. Chápal ji, jako zaštiťující otázku třech předchozích – *Co můžeme vědět? Co máme dělat? V co smíme věřit?* – a tím pádem i celé filosofie.

Strukturalismus a poststrukturalismus

- Ferdinand de Saussure a strukturální lingvistika
- Claude Lévi-Strauss a antropologie
- Jacques Derrida a dekonstrukce
- Michel Foucault a diskurz, vědění a moc – „konec člověka“

CLAUDE LÉVI-STRAUSS 1908 – 2009

Claude Lévi-Strauss *Antropologie a problémy moderního světa.*

Praha 2012.

- přínos antropologie k základním problémům, „s nimiž se v současnosti lidstvo setkává“ (s. 11) je neoddiskutovatelný.
- je třeba chápat antropologii jako disciplínu, která se věnuje studiu „lidského fenoménu“.
- „Tento fenomén bezpochyby tvoří součást souhrnu fenoménů přírodních. Ve vztahu k jiným formám života nicméně vykazuje konstantní a specifické rysy, které opravňují k jeho nezávislému studiu.“ (s. 14)

- angažovat antropologii do služeb lidstva.
- je opět třeba připomenout pilíře vědního oboru, který má nést naději, že ač máme v rukou prostředky hromadného ničení, které, ač dosud nevyužity, „svou pouhou přítomností ohrožují přežití našeho druhu“ (s. 12), třebaže méně bezprostředně, ale stejně reálně „je toto přežití rovněž ohrožováno úbytkem či znečištěním těch nejzákladnějších statků: prostoru, vzduchu, vody, bohatství a různorodosti přírodních zdrojů“ (tamtéž.), že se přece jen „západní společnost“ může naučit o člověku obecně i sobě samé zvláště cosi významného, a to u těch „skromných a dlouho opovrhovaných společností“, které donedávna unikaly jejímu vlivu ...
- Společnosti, které označují antropologové za preliterární, přírodní či primitivní dokázaly nastolit mezi člověkem a přírodním prostředím rovnováhu, kterou naše západní civilizace dávno ztratila.

„Abychom poznali a pochopili vlastní kulturu, je třeba naučit se pohlížet na ni z hlediska jiné kultury.“(s. 27)

Lévi-Strauss *Rasa a dějiny*. Praha 1999.

- Před více než půl stoletím na žádost organizace UNESCO, jak autor nikdy neopomene připomenou, Claude Lévi-Strauss, vytvořil krátkou esej, která se v otázkách rasy a rasismu stala pro antropologii naprosto klíčovou. V této eseji popisuje již roku 1952, že prvotním hříchem antropologie je to, že zaměňuje čistě biologický pojem rasy za sociologické a psychologické výtvary lidských kultur. Pokud ovšem vůbec i na biologickém základě jde o tomto termínu objektivně hovořit.

O tři desetiletí později:

- „Proti myšlence, že rasa a kultura jsou spojeny, antropologie již odedávna stavěla dva argumenty. Zaprvé počet kultur, které na zemském povrchu existují a především které na něm ještě před dvěma či třemi staletími existovaly, nesrovnatelně přesahuje počet ras, které se poštěstilo rozlišit i těm nejpečlivějším snaživcům: několik tisíc proti jednomu či dvěma tuctům. ... A zadruhé různá kulturní dědictví se vyvíjejí mnohem rychleji než dědictví genetická.“

(Lévi-Strauss: Antropologie a problémy moderního světa. Praha 2012. s. 60)

Lévi-Strauss se vzdává pojmu rasy a přiklání se k jeho nahrazením např. tzv. „genetickým potenciálem“.

- Tradiční pojem rasy spočíval ve vnějších a viditelných lidských vlastnostech, ovšem moderní genetika a lidská biologie ukazují, že uvnitř tzv. „ras“ dobře existují prokazatelně významné rozdíly: krevní skupiny, proteiny v krevním séru, imunitní faktory, apod. Tyto tak dělí lidstvo do „neviditelných ras“, které existují buď uvnitř tradičně pojímaných ras nebo (a to častěji) napříč hranic, které byly tradičním rasám připisovány. (Tamtéž s. 61). „Dokonce ani jeden izolovaný kmen v důsledku toho netvoří biologickou jednotu.“ (Tamtéž s. 62)

- Lévi-Strauss dokonce rasový problém obrací. Tvrdí, že „rasa – nebo to, co tímto nevhodným termínem obecně rozumíme – je jednou funkcí kultury mezi jinými.“ Je to právě kulturní forma, kterou si lidé přisvojují a která ve velké míře může ovlivnit jejich biologickou evoluci. Je to právě kultura, která určuje, které rysy lidské existence budou upevněny a šířeny. Kultura tedy není od lidské evoluce zcela odloučena, ale díky její diverzitě dochází také k diverzitě uvnitř lidstva, diverzitě, která zpětně ovlivňuje a posiluje danou kulturu (např. přizpůsobení klimatickým extrémům, odolnost vůči sníženému obsahu kyslíku, apod.).
- „Antropologové a biologové tedy v současnosti shodně uznávají, že život obecně a lidský život zvláště se nemůže vyvíjet jednotným způsobem. Vždy a všude předpokládá a vyvolává diverzitu.“ (tamtéž s. 66)

Jsme ještě lidé?

- Nová diverzita lidstva na příkladu technologických zásahů do lidského organismu.
 - **Srovnání:** [Kdo je člověk? | Filozofie – YouTube](#) a **následně:** [A15: Kyberantropologie - Martin Soukup – YouTube](#)
 - prof. Josef Krob a doc. Martin Soukup (až od 1 min.)
- Kde toto myšlení začalo? - Gehlen tvrdí, že člověk je biologicky vybaven/nevypaven zvláštním způsobem, který mu umožňuje přežití. Proti evoluční teorii vývoje živých organismů staví tezi, že člověk je jedinečným projektem přírody, je dle něj „totálním projektem přírody“.
- Člověk je biologicky uzpůsoben tak, že je pro něj prostá existence v přírodě nemyslitelná. **Chybí mu** to, co od přirozenosti udržuje při životě ostatní živočišné druhy.
- **Těmito nedostatky se člověk liší od zvířat, proto je podle Gehlena bytostí nedostatku.**
- Člověk si svou neurčenost a nedostatečnost vynahrazuje pomocí různých vynálezů, které mu nahrazují nesespecializované orgány.
- Pomocí techniky se činnost člověka nahrazuje čím dále více.

Člověk je pro život biologicky nepřizpůsoben, nespécializován. **Jako živočich je primitivní, nerozvinutý.** Jeho zvláštní postavení ve světě není odvozováno na základě paradigmatu kvalitativního vývoje od primátů, ani na základě adaptace na prostředí.

Gehlen odmítá stupňovité či stadiální schéma uspořádání organického života, neboť podle něj tyto evoluční teorie nejsou dostatečně radikálním vysvětlením zvláštního postavení člověka ve světě. Odmítané vývojové teorie nahrazuje ve svém konceptu novým prvkem organizace života. **Tímto principem je nedostatek či nedostatečnost.**

Základní otázkou filosofické antropologie je pro Gehlena to, jak se *nedostatková bytost* může vůbec udržet naživu. Vysvětlení nachází v biologické jedinečnosti, která sice dělá člověka bytostí plnou nedostatků, zároveň však umožňuje, aby byla bytostí jednající. **Člověk podle Gehlena nežije, ale vede život.**

Díky svému ohroženému postavení v přírodě žije člověk ve stálé *nejistotě*, a proto se musí naučit předvídavosti. Musí předem chápat, uvědomovat si a rozvrhovat si možnosti vlastního bytí.

V lidské předvídavosti nám pomáhá konstantní přebytek potřeb. Přebytek potřeb orientuje jednání člověka podle budoucí situace, nikoli podle aktuálního stavu.

Podmínkou existence člověka je přetváření živé přírody, tzn. vznik umělé přírody, kultury. **Přírodní člověk je pro Gehlena mýtus, člověk je od přírody kulturní bytostí.**

Vytváření kultury s sebou nepřináší jen pozitiva. Postupem času je člověk přehlacen různými kulturními artefakty, informacemi. Přestává být schopen vytvářet si řád a orientovat se ve světě. Není schopen reflektovat vše a musí si začít vybírat.

Pomocí **fenoménu odlehčení** Gehlen vysvětluje nejen rozvoj psychických funkcí, jazyka, institucí, tradice, ale celého světa symbolů vůbec.

- Člověk je ve svém sebepřekonávání nedokončenou, věčně nehotovou bytostí, je vždy jednou nohou nakročen k novému, budoucímu Já.
- Předrozumění tvoří celkový horizont, na jehož pozadí rozumíme sami sobě a realizujeme sami sebe.

Derrida a Foucault

- Hájíli přesvědčení, že význam (slov) je vytvářen soustavou formálních rozdílů mezi znaky. Všichni strukturalisté přináší nový pohled na lidský subjekt a ve svých úvahách nepředpokládají existenci lidské podstaty ani prapůvodní vnější reality zvané „příroda“. Subjekt je považován za produkt diferenčních funkcí jazyka v podmínkách jednoznačných diskurzivních způsobů vytváření. Tento způsob myšlení měl nesmírný vliv na soudobou sociologii a kulturní studia. Ovlivnil diskusi o kulturních identitách, genderu nebo sexualitě. Ale také o spotřebě a masových médiích, o etnické příslušnosti, nacionalismu a rase.

- Srovnejte si myšlenky vyslechnutím přednášky: [Antonín Dolák: Michel Foucault, Jürgen Habermas, zejména Richard Rorty – YouTube](#)

- Od 5 min po 18 min.

Pozor! Mohli byste od autora vyslechnout různé přednášky: [Antonín Dolák skončil na psychiatrii. „Vím toho strašně moc,“ řekla nám profesorka Hogenová | PrahaIN](#)